

CARTILE

SATEANULUI ROMANU.

DESCÉPTA-TE ROMANE!

Cartea VII.—VIII.

Iuliu—Augustu.

An. VIII.—1883.

La Statu'a lui Stefanu celu mare.

*Se scurse patru veacuri de cându a t'a tierêna
De man'a sôrtei dusa in ventu s'a resipitu;
Trecù atâta vreme si nati'a romana
Altu Domnu cá tine, Stefanu, de-atuncea n'a gasitu!
Cà-ci tu purt'ai in sufletu a neamului dorintia,
Sî gându-ti erá gândulu poporului iubitu;
Tu n'ai tîrîtu poporulu in négra umilintia,
Si din pamentulu tierei unu degetu n'ai stirbitu!
Erá vitéza tiér'a, avea sî 'ntieleptiune,
Erá mánosu pamentulu si traiu 'mbelsiugatu;
Voiosu la veselía, smeritu la rogatiune,
Poporulu erá mândru câtu tu pe tronu a-i statu!
Cá vulturulu celu ageru tî-ai aruncatu privirea
Din munti si pan' la mare, sî-ai resboitu mereu;
Si fericindu-ti tiér'a ti-ai implenitu menirea
Scriîndu cu alu teu sange legènd'a unui dieu.
Si lumea stà smerita, poporulu multu se mira,
Privindu a t'a statua in nemiscarea s'a;
Ér' celu strainu se teme, sperant'ele-si desîra
Cându cugeta cà tiér'a se póte desceptá!
Descepte-se. odata astu neamu ce 'n exploatare
De fii sei cei vitregi e datu adî la strainu,
Voésca cá se scape de crud'a profanare,
Cà-ci in pamentulu tierei e leacu pentru-alu ei chinu.
Atunci acea statua vá fi si mai stimata,
Atunci Stefanu din bronzu-i cu dragu ne vá priví,—
Atunci mândri'a tierei vá fi neprofanata
Sî-a tronului coróna mai splendidu vá lucí.*

ALEXANDRU J. SIONTIU.

Desvalirea statuei lui Stefanu celu mare la Iasi.

— Domineca in 5/17 Iuniu 1883. —

Iasii, vechi'a Capitala a Moldoviei, abia a mai avutu candv'a o faci'a atátu de serbatorésca cá in dílele aceste a desvalirei statuei marelui ei domnu. Umbr'a eroului Stefanu incepuse a agitá spiritele, cá si cându elu s'ar' sculá de nou din mormentu. Vineri sér'a (3/15 Iun.) totu orasiulu erá pe petióre si primí pe Regele cu adevratu entusiasmu. Regele desí obositu de drumu se adresá mai càtra fiacare si erá surprindietoriu a vedé cum popularulu rege aveá deja cunosciintie si despre persóne, cari pân' aci n'avuse fericirea a-lu salutá personalu. Sambata (4/16 Iuniu) la 3 óre díu A. Vizanti, profesorulu la facultate, a tienutu in sal'a universitatii o conferentia istorica asupra lui Stefanu celu Mare. Ér' la 9 óre sér'a a fostu o frumósa retragere cu tortie faclii d'inaintea palatului regalulu, percurgându stradele pâna la statu'a lui Stefanu, ér' in gradinele publice concerte esecutate de musicile militare.

Domineca, (5/17 Iun.) de odata cu canteculu rîndunelei, bubuitulu tunuriloru a inceputu a salutá marea serbatóre a desvalirei statuei.

Se vedemu, aranjamentele de pe piatia d'inaintea palatului administrativu unde se afla statu'a.

In faci'a statuei, puçinu cam la stâng'a, se redicá unu frumosu cortu regalulu, cu baldachinu de catifea rosia si cu perdele de atlas albastru. Sub cortulu regalulu erá asiediatu tronulu lui Stefanu-celu-Mare, sapatu in piétra, si care a fostu gasitu la satulu Venatorii, sub Cetatea Némtiului. La drépt'a cortului regalulu, dreptu in faci'a statuei, e tribun'a oratoriloru. De juru imprejurulu statuei suntu aranjate estradele, pucinu redicate dela pamentu. In drept'a si in stâng'a statuei in faci'a palatului se redicá dóue tribune mari pentru publicu.

Incependu, dela coltiulu formatu de strad'a Sft'a Vineri cu strad'a mare, prin curtea palatului pâna la gangulu centralu si'n strad'a Sft'a Vineri pana la pórt'a bisericiei sf. Nicolae suntu asiediate catarguri mari impodobite cu drapele

si ghirlandi, purtandu stélpîi, cari-su asiediatî façia 'n façia, inscriptiunile localitatiloru unde au avutu locu cele mai principale batalii ale lui Stefanu-celu-Mare, cu dat'a acestoru batalii. Éta inscriptiunile ce se potu ceti pe-aceste catarguri: *Orbici* 1457, *Joldesti* 1457, *Cetatea Alba* 1465, *Chilia* 1465, *Bai'a* 1467, *Lipinti* 1470, *Isvorulu-Apei* 1473, *Soci* 1474, *Telejna* 1474, *Vadulu Jorei*, 1475, *Racov'a* 1475, *Grumazesci* 1475, (acestea in curtea palatului): catargurile din pört'a palatului pörta celu din drépt'a marc'a municipiului Iasi si celu din stang'a armele tieriei cu inscriptiunea *Valea Alba* 1477. In strad'a mare si'n strad'a Sft'a Vîneri: *Scheia* 1486, *Cätlobuga* 1488, *Codrulu Cosminului* 1497, *Nävälirea in Poloni'a* 1498, *Botosiani*. 1500.

La 12 óre ferestrele palatului administrativu, ale casarmeloru din giurulu palatului, coperisiele caseloru din jurulu pietiei, afara de-aceste tóte stradele si coltiurile departe prin pregiuru eráu indeseuite. Multa armata, tóte scólele, tóte societatile si corporatiunile, delegatii districteloru se asiediasera la locurile menite loru, cu flamurile pompóse si corónele minunate ce aveáu sè se depuna pe statua. Celu mai strentiosu, si chiar' pentru acést'a celu mai gloriosu erá stindartulu unui regimentu de Curcani, incununatu de lauri vecinici la Plevn'a.

La órele 1¹/₂ Regele vine in tînuta mare de generalu si incungiuratu de ministrii Chitiu, Statescu, Lec'a si de fruntasii armatei. La venirea Regelui publiculu erupse in strigate de „se traiésca“ si „urra,“ cari pareau, cà nu-si mai i-au capetu. Regele urcându-se pe estrada nu se puse pe tron, ci in totu decursulu ceremoniei, care durà trei óre, a statu in petióre in arsíti'a sórelui.

Mitropolitulu-primatu si Mitropolitulu Moldovei, incungiurati de inaltulu cleru, facura servitiulu divinu pe estrad'a redicata langa statua.

Dupa terminarea servitiului divin, Regele rostí unu discursu, care la tóta fras'a aprópe la totu cuvëntulu erá intreruptu de hurra! ce sguduiáu aerulu si vuiáu cá valurile mării.

La unu cuventu si semnu anume alu Regelui cade deodata velulu de pe statua si Stefanu se presentă multimei calare in atitudinea s'a martiala cu buzduganulu in mâna: — Publiculu erupsè in „urra“ sgomotose si nesfêrsite.

Dupa Regele vorbîră mai multi, — cari de cari mai multu patrunsi de insemnatatea acestui mare actu nationalu. Discursulu M. S. Regelui lasamu se urmeze aici, impreuna inca si cu a altoru catorv'a oratori.

Dupa rostirea discursuriloru, incepù defilarea scôleloru si a delegatiuniloru, judetieloru si diverseloru societati si corporatiuni, trecându pe d'inaintea statuei si depunându la petiôrele statuei minunatele cununi. Mai in urma dintre delegatii judetieloru fura cei din Dobrogea: unu Romanu, doi Turci si unu Bulgaru. Turcii prin infaçisirea loru abata, 'mî revocara in sufletu capriciulu sortii; Turcii pe cari i-a sfarmatu d'atâtea ori Stefanu, vinu, se inchina si depunu corône la petiôrele lui! Totulu se inchiă cu defilarea armatei.

Regele plecà la palatu, între aclamatiunile entusiaste si nesfêrsite ale multimei. Sér'a fù orasiulu splendidu iluminatu. In diu'a urmatória se trase la tînta si Regele impartî premii între cei mai buni nimeritori. Sér'a se dede unu banchetu, la care luă parte si Regele.

Discursulu M. S. Regelui Carolu.

Patru sute de ani au trecutu: numele si faptele lui Stefanu inse nu au peritu.

Că o stea lucitoare ele ne-au condusu prin primejdiile, cari adese-ori au amenintiatu tierile surori. In momente grele ele ne-au datu tarîa; in timpuri de lupte sî de nevoie, ereditia in viitoru, razîmatu, p'unu trecutu istoricu, in cari ostirile lui Stefanu au infrântu pretutindenii pe dusmanu si au inscrisu pe stégulu loru isbëndile vestite dela Baia, Racovă, Valea-Alba, Dumbrav'a-Rosie si multe alte fapte stralucite.

Privimu dér' cu dragoste si admiratiune pe eroulu Moldovei, care este fal'a si podób'a Romaniloru si care

împreună cu Mihail Vitezul, a întemeiatu renumele armelor noastre, redesteptate pe câmpiile din Bulgari'a.

Numele seu, care a avutu unu puternicu resunetu în to'ta lumea creștina, care a fostu spaim'a vrasmasiului, strălucese încă astadi și a ramasu adencu întiparitu în inim'a fiacarui Romanu.

Romani'a recunoscătoare redica dér', în a două a s'a capitala, acestu monumentu în amintirea faptelor marelui, cu cari Stefanu-Voda a împodobitu istori'a nationala, în frumos'a epoca a r'envierii virtutiloru resboinice, că semnu, că viteji'a nu se stinge niciodata la unu poporu care a stropitu cu sângele seu mosi'a strămosiéseca pentru a-si păstrá esistenți'a și a cuceri neatârniarea s'a.

Cada acum velulu care acopere chipulu acestai mare Domnu și Capitanu și jurâmu, în fația monumentului seu, că, în împregiurarile grele, vomu fi de-a pururea strinsi uniti, avându numai unu singuru gându, unu singuru simțiementu: fericirea scumpei noastre patrii, pentru care trebuie se fimu gat'a a face ori-ce sacrificii și pe care ceriulu s'o ocrotéseca în to'te primejdiile.

Incredintezu Iasiloru, léganulu unirii, această statua împreună cu două tunuri, udate cu sângele pretiosu alu generațiunii prezente, spre a le pazi că unu sfântu odoru în onórea némului românesc.

Discursulu d-lui C. A. Rosetti.

Poporulu, intrunitu la 1456 în câmpi'a dreptatii dela Sucev'a, a proclamatu pe Stefanu Domnu alu Moldovei.

Astadi, 1883, Parlamentulu țierei, încungiurandu pe M. S. Regele Romaniloru, are fericirea de a luá parte la apoteos'a celui mai mare Domnu alu némului nostru.

Eroulu Moldovei a fostu Domnulu tuturoru Romaniloru; ori unde este o suflare românescă memori'a Lui viua se păstreza.

În timpulul unei domnii de patruzeci și optu de ani, în mijloculu unor lupte necurmate și atâtu de mari, în-

câtu strainii uimiti credeáu, cà cu tóta virtutea lui va perfí poporul moldovanu, in veselí'a biruintieloru stralucite cá si in midiloculu infrîngeriloru trecátore — cari desvéluiáu si mai bine darurile marelui Capitanu si ale poporului — braçiulu si mintea lui Stefanu n'au ostenitu unu singuru moméntu; si pentru ce acést'a?

Fiindu cà ide'a ce-lu conduceá erá salvarea némului seu; fiindu cà credinti'a ce-i dà puterea erá cà poporul romanu, pastrându consciinti'a marii missiuni ce are gintea latina dela Dunare, 'si va strînge rëndurile din ce in ce mai multu si mai tare si cà ast-felu de siguru triumfatoru va fi.

Déca pentru a face unu omu mare este d'ajunsu o singura mare calitate pusa in serviciulu unei idei inalte, Stefanu intruneá mai multe cualitati demne de maretulu, de romanesculu seu idealu.

Vitézu intre cei mai vitezi, erá in acelasiu timpu prudente. Cutezatoriu, dér' totodata si prevedietoriu, elu sciá se gasésca in midiloculu infrîngerii, elementele onoru nóue biruintie. Caracteru ardietoriu si resbelicu, dér' si barbatu de statu profundu, elu sciú se dea cu ultim-i suspinu sfatulu supremu, care a salvatu tiér'a si a facutu, dupa trecere de secolu, din scumpa-i Moldova regatulu românú de astadi.

Lunga a fostu nóptea, care ne-a despartítu de dílele luminate, de stralucirea fapteloru sale. Amare si cumplite au fostu incercàrile, prin cari a trecutu de atunci natiunea romana; dér' ea nu incetà dea urmàri idealulu ce se intrupase in marele seu Domnu, dupa cum s'a fostu intrupatu in urma in Vitézulu Mihaiu; ast-felu, candu or'a sunà, Romanii recascigara in puçini ani mai totu timpulu perdutu.

Suntu patru secolu, de cându Romanii au dorinti'a de! a-si depliní detori'a patriotica, care-i intrunesce astadi in vechi'a cetate a lui Stefanu. Pâna cându inse semnele timpiloru de restriste nu s'au spalatu in sângele generosu, versatu pe campiele Bulgariei; pèna candu luptatorii dela Plevn'a si Vidinu sub conducerea M. S. Regelui Carolu nu dovedisera celoru necrediosu cà suntu demni urmasi ai eroiloru

dela Baia si Racov'a, invederatu este, că natiunea se temeă că nu va poté se presinte omagieile ei marelui Domnu si aperiatoriu alu crestinatatii, alu civilisatiunii, intr'unu modu demnu de elu si de dënşa.

Astadi numai, candu ceste două tieri odinióra trunchiate, suntu reintroplate si dreptulu renume alu Romaniloru este restabilitu, potemu veni cu totii, Rege, osteni, poporu, se dîcemu sufletului marelui Domnu:

Urmasiu tei, Stefane, Te saluta cu recunoscintia, cu iubire si cu credintia!

Poporulu romanu din Moldov'a cãnta in doinele sale:

„Stefanu, Domnulu celu mai mare
Sémenu pe lume nu are
De câtu numai mândrulu sóre.“

Si lumea tóta dîce: „Stefane, că sórele lucesti, dér' tu vedi cu fericire, că sémenu tie este poporulu, care te-a nascutu.“

— Bine cuvêntéza dér', Stefane, pe poporulu si pe osteni tei de astadi, cari cu iubire si cu mândria atînta in acestu moméntu ochii loru asupr'a T'a si asupr'a Regelui, care a doveditu, că te cunósce si că p'aceea-si cale merge. Bine-cuvêntéza lucrarea poporului romanu in urmarirea cugetariloru Tale patriotice, si insufla-ne pe calea cea mare si spinósă a viitorului, pe care vedi că plecaramu pentru a merge.

Si cá semnu de legaméntu in faci'a tierei depui la petiórele tale, in numele Senatului si alu Adunarii deputatiloru a Regatului romanu, aceste două cununi.

Natiunea, intrunita prin reprezentantii sei, ve bine-cuvintéza si pe voi, frati lesieni, pentru că i-ati mai datu si acésta dî de fericire si de redicare a sufletelor.

Aci, in faci'a acestui chipu alu marelui vostru si alu nostru Domnu, in faci'a acestui altaru, redicatu spre amintirea biruintieloru sale, in midiloculu acestei vechi capitale pururea in fruntea aspiratiuniloru patriotice, se ne legamu a remané totu-dea-un'a credintiosi si staruitori in a lucrá,

prin tóte midilócele, pentru dreptate, pentru libertate' pentru luminarea si intarirea natiunii romane, un'a si nedespartíta. Traiésca Romani'a! Traiésca M. Loru Regele si Regin'a Romaniloru.

Discursulu d-lui B. P. Hásdeu.

Sire!

Cetatianí!

La acésta serbare nationala, la acésta conspiratiune a spiriteloru din tóte unghiurile paméntului romanescu, nu poteá se nu resune susu si tare o vóce din partea Olteniei; nu, càci din cele trei càtune, cari compunu marea comuna romana, vechiulu Banatu alu Craiovei este *va'r'a satului*. Acolo, prin Olteni'a, a venitu imperatulu Traianu, dela care se desfasiura trecutul nostru nationalu; acolo in Olteni'a, a pusu primul petioru Regele Carolu, cu care se deschide viitoriulu nostru tragèndu din nou cu plugulu pe brazdele strabunului Traianu. Si mai alesu, candu e vorb'a de Stefanu celu Mare, potea óre se taca insusi léganulu eroismului românescu? Cuibulu lui Alecsandru Basarabu, dinaintea càrui'a tremuráu Ungurii si Tatarii; cuibulu lui Vladislavu Basarabu, celu d'antàiu invingètoru alu Turciloru, cuibulu lui Mircea si alui Mihaiu!

Olteni'a se chiama „Romani'a mica.“ Da, e micu prin intindere, dér' e mare prin vigóre, prin virtute, prin vivacitate acelu coltísioru, de unde, candu némulu romanescu parea in agonia, a tresaritu Tudoru Vladimirescu si ne-a rechematu la viétia, curetîndu aerulu nationalu de miasmele Fanarului.

Dér' legatur'a intre Olteni'a si Stefanu celu Mare e si mai intima. Pentru a aretá acésta strinsa si dulce legatura, m'a tramisu aci corpulu professoralu din Craiov'a, m'a tramisu scól'a olténa, si m'am grabitu a primí cu fericire o asemene missiune, càci déca astadi toti Romanii resimtu unu singuru doru, unu singuru cugetu, o singura bataie de inima, déca nimicu nu ne mai póte despárti d'acumu inainte,

este, că scól'a prin istoria é'r' poporul prin scóla a invetiatu unirea náționala.

Stefanu celu Mare, glori'a numelui românescu sî un'a din stelele cele mai stralucite ale gînteii latine, erá fiulu unui Bogdan-Voda, ucisu la 1454 de cátra unu rivalu alu seu numitu Petru-Aronu. In intervalulu celoru doi ani a domnitu Petru-Aronu, ce se faceá óre cu marele Stefanu, remasu fara tata? Unde se va fi adapostitu elu dinaintea urgiei aceluia, ce-i ucisese pe tata și-i rapise tronulu?

Éca ce ne spune Cronic'a lui Urechia sub anulu 1456: „Dupa doi ani a dómniei lui Petru Voda Aron redicatu- „s'au dela *Tiér'a Muntenésca* Stefanu-Voda feciorulu lui „Bogdanu-Voda, cu multime de *óste muntenésca*...“ Petru-Aron a fostu strivitu, é'r' Stefanu a devenitu Domnu alu Moldovei.

Acestu refugiu in *tiér'a Muntenésca* si ajutoriulu capetatu dela Munteni remaneau pēna acumu o enigma. Domnii cei destronati si copii loru fugiáu in strainatate cá se-si caute unu adapostu numai acolo, pe unde aveáu amici devotati, cuscii séu némuri. Ei bine, astadi enigm'a se limpezesce, căci fântánele istorice ne permitu a constatá, cá . . . mum'a lui Stefanu celu Mare erá *Olténca*.

Intr'unu crisiovu dela 9 Iuliu 1466, facündu manastirei Probot'a mai multe donatiuni, Marele Stefanu díce: „pentru sufletulu tatalui nostru Bogdan-Voda si pentru sufletulu mumei nóstre Mari'a...“*) Prin urmare, mum'a eroului se numea Mari'a. Dér' Stefanu mai avé o sora numita totu Mari'a; apoi din nevestele sale succesive, trei au purtatu acelasi nume.

Pentru deosebire, mum'a Domnului erá cunoscuta in poporu cá *Olténca*. In pomelniculu dela manastirea Bistriti'a descoperitu prin neobositululu zelu alu d-ului D. Sturdza, calugarii chiaru din acelu timpu pomenescu fórte lamuritu: „pe Stefanu-Voda fiulu lui Bogdanu-Voda si pe muma-s'a *Olténca*.“

*) Archiv'a istorica. t. 1 part. 1 p. 114.

Stefanu celu Mare erá Moldovénu prin tata, Olténu prin muma. Si ce muma! O eroica, de care, trebuie sè se falésca in veci valea Oltului. Cronicariulu Neculcea díce, inregistrandu o legenda din gur'a poporului: „Stefanu-Voda „celu Bunu, baténdu-lu Turcii la Resboeni, a mersu se intre „in cetatea Némtiului si *fiindu muma-s'a in cetate nu l'a „lasatu se intre sê i-a dâsu cà: paserea in cuibulu seu „piere,*“ ci sè se duca in susu se strînga óstea cà isbênd'a „va fi a lui; si asia pe cuventulu mâne-s'a s'a dusu in „susu si a stînsu óste. . .“

Intielegeti acumu, pentru ce sum tramisu aici: in acésta imagine de bronzu, cele dóue extremitati ale Romaniei, Moldova si Olteni'a suntu datore a celebrá de o potriva memori'a celui mai ilustru d'intre fii loru.

Dela Carpati pâna la Dunare, sunt puçine locuri, unde se nu fi sbârnaitu sagét'a lui Stefanu, respingéndu pretutindeni pe duşmani dela otarele tierei. Erá o epoca de concentrare nationala. Astadi este epoc'a de expansiune.

In concentrare cá si in expansiune, cându vine momentulu, e puternicu geniulu Romaniei. Bataliile dela Valea-alba, dela Scheia, dela Cozmin si atâtea altele caracteriza epoc'a concentrarii. Despre epoc'a expansiunii se ne spuna victéjii dela Griviti'a, dela Rahov'a, dela Smârdanu. Oper'a Regelui Carolu a inceputu a completá oper'a Marelui Stefanu. A incepu... amu dîsu.

Discursulu d-lui N. Gane.

Sire!

Aprópe patru sute de ani s'au strecuratu de la domni'a lui Stefanu celu Mare pâna in dílele de astadi, in care timpu poporul romanu a trecutulu prin lungi si grele incercari. Inse temelilele statului nostru asiediate de marele Domnu au fostu in destulu de tari, pentru-câ edificíulu claditu pe ele se stea neclintitu in petióre si se lupte in contra aspri-meii furtuneloru ce l'au impresuratu. Intr'adeveru, nici unulu dintre Domnii nostrii trecuti n'au fostu mai ageru, mai neobositu, si mai adéncu prevedictoriu in apararea si intarirea

némului nostru cá elu; nici unulu n'a avutu, o domnie mai lunga, nici unulu n'a sciutu se adune si se inarmeze tíer'a intréga sub stégurile s'ale, si se o duca din biruintia in biruintia in contra dúșmaniloru incungiuratori. „Patru-dieci si „siete de ani, a statu necontenitu in resboie, osteneli si „neodihna, díce cronic'a romana. Erá intregu, la minte. „neleneosu, unde nu cugetái acolo-lu affái, si unde erá ne- „voe insusi se vir'a, pentru cá vediendu-lu ai lui, se nu „indarapteze; pentru aceea raru resboiu de nu biruiá.“

Bataliele dela Bai'a, Racov'a, Lipnitz, Valea alba, Codrulu Cosminului, Katlabug'a, Botosianu si altele multe sunt atâtea fapte de arme stralucite, in care s'a desvelitu geniulu seu militaru sub a carui'a poternica imboldíre s'a formatu o suma de capitani de frunte precumu Siendrea, Arbori, Movila, Tautu, alu caroru nume s'au pastratu de istorie si ai caroru urmasi îi gasimu astadi intre familiile nóstre pamentene. Dér in același tímpu elu a datu probe si de ínalte capacitati politice, cá-ci in totu cursulu Domniei lui a sciutu se impede ori-ce coalitate intre dúșmanii sei, astu-felu cá rându pe rându s'a luptatu in contra loru si rându pe rându i-a biruitu.

Inse nu numai cronicarii si istoriografii romani, ci însísi cei straini sunt unanimi a aretá cá Stefanu Voda a fostu unulu dintre cei mai vitegi Domni crestini, care cu unu poporu micu a sciutu se seversiasca fapte mari si se redice cele ántaiu stavili, in contr'a caror'a s'a spartu valulu cotropitoru alu Turciloru. In urm'a vestitei batalii dela Racova unde armat'a turcésca a fostu distrusa cu de-seversire, s'a celebratu unu Te-deum in catedral'a Romei de cátra insusi capulu besericei apusene, care a decernatu invingatoriului Domnu titlulu de *aparatoriu alu crestinatati*.

Cu dreptu cuventu dér' potemu díce, cá elu a fostu sufletulu de viétia alu neamului romanescu, intemeiatoriulu stapanirei nóstre asupr'a frumóselorú campii dunarene dela munti pâna la mare, cá fara densulu, fara sfantulu si marele Stefanu pe care Dumnedieu pare cá anume ni l'a tramisu

în ór'a de cumpena, cine scie ce sórte aru fi avutu încercat'a nóstra patria!..

Éca dara. cà dupa patru sute de ani. Romanii cari au culesu ródele fapteloru mari sevêrsíte de densulu, i-a ridicatu spre glorificarea lui acestu monumentu comemorativu, la care au contribuitu cu cea mai patriotica darnicie toti fàra osebire, mare si micu, bogatu si seracu; cà-ci nu esista suflare romanésca, care se nu cunósca numele lui Stefanu, nu esista coltiu de tiéra, unde se nu se gasésca vre o urma amentitóre din timpurile s'ale. Istori'a lui e scrisa pe zidurile besericeloru nóstre, pe campiile unde a cursu sangele vitejescu si transmisa din generatie in generatie a patrunsu prin patur'a veacuriloru pâna la vetrele plugariloru nostri de astadi, in a caroru inchipuire figur'a lui Stefanu a luat proportiile fantastice ale unui erou legendariu.

Diu'a de astadi este deci o mare serbatóre pentru noi Romanii, cà-ci astadi tiér'a intréga platesce umbrei acestui erou tributulu seu de recunoscintia.

Astadi este diu'a alésa, in care avemu fericirea a vedea pentru anteiasi data chipulu marelui Domnu, intemiatoriulu statului romanu, care in cursu de 47 de ani a cascigatu 40 de biruintie si a ziditu 40 de beserici, faéa in faéa cu ântaiulu Rege alu Romaniei, care a pusu ultim'a piatra, cheia boltii, care a cuceritu independintia si a inaltiatu tiér'a la rangulu de ónore in care se afla.

Astadi, dicu, avemu fericirea a vedé in giurnulu acestui monumentu, intre numerosii óspeti adunati din tóte ânghiurile tierei, pe urmasii, pe stranepotii luptatoriloru dela *Bai'a*, dela *Schei'a*, dela *Racov'a*, dela *Codrii Cozminului* dandu-si man'a cu luptatorii dela *Rahov'a*, dela *Grivi'i'a*, dela *Plevn'a*, dela *Smârdanu*, viteji si unii si altii, cà-ci cu sangele loru versatu au sfintitu si pecetluitu neaternarea tierei nóstre.

Nu póte dara se fie pentru noi Romanii o dí mai frumósá, de câtu acésta de astadi, in care vedemu trecutul istoriei nóstre inchiegandu-se cu viitoriulu, si in care ni se descépta credinti'a, cà sub August'a conducere a Maiestatii

S'ale Regelui Carolu I. Romani'a va merge si mai departe pe calea de prosperitate ce-i este deschisa.

Asia dara cu anim'a susu, se strigam:

Traiesca in veci memori'a santului si marelui Stefanu-Voivoda!

Traiesca M. S'a Regele Carolu I. si Majestatea S'a Regin'a!

Traiesca Romani'a!!

Portretulu lui Stefanu celu mare.

Erá acestu Stefanu Voda omu nu mare la statu, manibusu, si de graba versa sange nevinovatu; de multe ori la ospetie omorea fara judetiu. Era intregu la minte, nelenevosu, si lucrulu seu scia se-lu acopere; si unde nu cugetai, acolo 'lu aflai. La lucru de resbote mesteru. Unde era nevoie, insusi se virea, ca vedindu-lu ai sei se nu inderetniceze. Si pentru aceea raru resboiu de nu biruia. Asiderea si unde-lu biruia altii, nu perdeá nadejdea; ca sciindu-se cadiutu josu, se redica de asup'a biruitoriloru.

(Vorniculú Urechia.)

Batai'a lui Stefanu celu mare cu Cazacii.

Odiehnindu Stefanu Voda la Vaslui i-au venitu de sirgu olacari dela Soroc'a, cumu Loboda si Palivaiko hatmanii cazacesci au intratu in tierra si pradá. Er' Stefanu Voda neputendu suferi pe neprietini a-i lasa se strice tier'a, indata cu ai sei cu cati era, i-au cautatu mergere; unde s'au si intimpinatu, cu aceea oste cazacesca pre Rautiu, la Grumazesci, fiindu Cazacii in prada reschirati „si lovindu-i noptea fara veste, remasera biruiti Cazacii; Si Loboda, hatmanulu cazacescu fu prinsu de ostasii lui Stefanu Voda. Si gonindu-i spre Nistru, Palivaiko hatmanulu si cu o suma de Cazaci au datu se treca Nistru, si multi s'au innecatu, unde si unu polcovnicu a lui, anume Jur'a s'au innecatu,

si alti multii; si astadi este de pomenitu acelu locu de îi dicu „Vadulu Jurai.“ Si de acolo s'au intorsu Stefanu Voda si au descalecatu tîrgulu Iasii, si in laud'a lui Domnedieu au inceputu a zidi beseric'a lui sf. Nicolae; si de acolo au mersu la scaunulu seu la Sucév'a cu mare pofala si biruintia, dela singuru Domnedieu de susu, esindu-i inainte Mitropolitulu cu toti preotii, aducîndu sfânt'a Evanghelie si cinstit'a cruce in mînilé s'ale, cá inaintea unui Imperatu si biruitoriu de limbi pagane, de l'au blagoslovitu.

Atuncea mare bucurie au fostu tuturoru Domniloru si Crailoru de prin pregiuru pentru biruinti'a ce au facutu Stefanu Voda. Si daca s'au asediatu la scaunulu seu la Sucév'a, in laud'a lui Domnedieu, au inceputu a zidi o infrumsetiata manastire, sfântulu Dimitrie, ce este inaintea curtii domnesci. Si s'au cununatu cu Dóm'n'a Voichiti'a, fata Radului Vod'a. Er' pe maica-sa, D-na Radului Voda, cu mare cinste o a tramisu la Domnulu seu, Radulu Voda in tíer'a munténésca. Cluj / Central University Library (Vorniculu Urechia.)

Gacituri poporali.

- In padure crescuu, in padure nascuu, acasa déca m'aduse
hora 'mpregiuru-mi se puse Masa.
- Copae preste copae, la mediulocu carne de óie Scóie'a.
- 3 Sacait'a, vai de ea, siede 'ntrunu vîrfu de nuiá Alun'a.
- Susu tuna, josu resuna, negrele s'aduna.
Calngarriéle ce vinu la beserica cându tóca.
- Reteveiu de teiu, limba de balauru Sabi'a.
- Amu o féta trentierósa, siede cu Vod'a la masa Vardi'a.
- Sunai frîfulu in curte, si audí murgulu din munte
Clopótulu.
- Nici in casa, nici afara, nici in ceriu, nici pe pamentu
Fest'r'a.
- Ce e inaltu cá cas'a, verde cá metas'a, dulce cá mierea si
amaru cá fierea Nuculu.
- Péna impenata, pe apa lasata, cu mâna de omu, cu voia de
domnu Mór'a.

Amu diece frati: cinci sub stresina si cinci afara; pe cei de
sub tresina si ploua, si pe cei de afara nu

Candu torce la inu si nda degetele cu carne
torce firiu din caiern.

Câmpulu albu, oile negre, cin' le vede, nu le crede, cin' le
pasee, le cunósce

Amu o vaca balae, balae, âmbra nóptea prin gunóe

Radecina mpleticina, alesu voinicu o desbina

Amu doi saci de secara, ei potu saturá o tíera

In padure boc'a, boc'a, ér' acasa lip'a, lip'a

Ce trece preste apa si nu face valuri

Retevei rotundu, stríngge peru n' unu fundu

Dóue ratfisióire, calugaricióire, pe unde mergeá, es
surpá

Tiacu, tiacu, prin copacu, ffsi, ffsi, prin paisi

Amu o fata bubósá, bubósá, siede cu Voda la masa

Ce e micu mititelu, ingradesce frumusielu

De aici pâna la mare, e totu funduri de caldare

Ce e dulce si mai dulce, si pe táleru nu se taia

Pe poduri ferecate, trecu mfi nenumurate, si le taia capetele
si le schimba numele

M'a trimisu dóm'n'a de susu la cea de josu, se-se-mi dea
si rachiu totu intr'unu butoiu

Foltea n' unu susu, si Foltea n' diosu, Foltea vine bordiosu

Dóue lemne odolemne la midiulocu unu braçiu de
meruntiele

Bete preste bete, o miie ncheiete

Intr'o valcelusia, latra o catielusia

M'a tramisu dóm'n'a de susu la cea de josu, cá de josu
ii'a in apa calda si s'o uscu in apa rece

Inchiseiu usile, lasaiu perdelele, si hotiulu totu in casa
siede si nu vrea se iasa.

Buturuga uscata, o redici' incarcata, si o lasi usiurata.

Patru fratii intr'unu cojocu

Uite-o nu e

Cuibulu berzei in midiuloculu baltiei

M'a trimisu dóm'n'a de susu la cea de diosu, se-se-mi dea
fára óse.

Scurta, grósa, unde te duci? Arsa in fundu de ce me t'rebi?

Unde eu mă duc, totu tie ti-aduc Caldarea și domnia.
Hotiulu intra in casa, și capu afara și lasa Cuiulu.
Amu o frigare de osu, și carnea de feru Degetulu cu inelulu.
Cine-lu face nu-i trebue, cine-lu cumpera nu e pentru elu, Coscingulu.
și cu-i trebue, nu'lu scie și nu-lu vede Plosca.
Amu o fata mare, și o atêrnu de plete 'n cuiu Nasulu.
Amu unu ciocanelu cu două gaurele Sabia.
Intr'o scobura uscata siede o cătiea turbata Chărtia.
M'a trimisu dômnia de susu la cea de diosu, se-mi dea tie- Femeia.
setura fără nêmu de tivitura Somnulu.
Amu o flôrê frumôsa, barbatii o mirôsa, numai loru li-e
dragostôsa
Ce e dulce și mai dulce și pe taleru nu se taia, dar' din
elu gasta și bogatulu și seraculu.

Culese de P. ÎSPIRESCU.

Proverbe pentru economi.

Unde nu-e capu, vai de petiôre.
Vinulu, joculu, de cărti și portarea rea, impucinéza averea
și adaugu trebuintiele.
Cine se scôla de deminétia, isbutesce mai multu in piatia, și
n'ajunge la spartulu têrgului, nici vinde pelea ursului.
De câtu mamaliga cu uatu și se te uiti in pamêntu: — mai
bene malaiu cu sare, și se te uiti la sôre.
E lesne de vëndutu și anevoie de cumperatu.
Cine cumpera mai scumpu? — Seraculu.
Ce este unu fluture? O omida investmentata — Asiá e și
scapatatulu intiotionatu.
Cumpara două și vinde nôue.
Panza și nevêsta noptea se nu-ti alegi.
Sôrele de deminétia nu tiene tóta diu'a.
Cuge'a încetu și lucra iute.
Banulu bani unde diaresce, acolo se rostogolesce.
Socotel'a désa, e fratia alésa.
Cu tovarasiu nebunu, ajungi in noroiu.
Cine are capu de sticla, se nu arunce in nime.
Agnisiti ce poteti, și pastrati ceea ce ati cascigatu; éta
secretulu de a preface plumbulu in auru.
Unde suntu două cumnate, casele-su nematurate.